גליון 546 שנה ט"ז – קורח

מסביב לשולחן

נושא השבוע: **דיני הפרשת תרומה**

המקור בפרשה: **והרמותם ממנו תרומת ה'**
(יח, כו)

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

ראשי הישיבות

הגאון רבי דב לנדו שליט"א
ראש ישיבת סלבודקא

בעניני הפרשת תרו"מ

בענין הקנאה בפירות לעשותם מעשרות

תנן בדמאי פ"ו מ"ה, ר' יהודה אומר ישראל שקיבל מכהן ולוי זיתים לשמן למחצית שכר, המעשרות לבעלים. והקשה החזו"א (סי' י"ד ס"ק ט') דכיון דשכר המעשרות לבעלים ע"כ דשיירו לעצמן שיעור המעשר, ומעשר מדידיה של של המקבל, והרי פירות של המקבל הוי לקוח לדעת ריב"ם, ושלהם חייב מן התורה, והו"ל תורם מן החיוב על הפטור, ע"ש.

ולכאורה יש לדון בזה דלא בעי דישייר קנין ממש דליהוו פירות דכהן ולוי אלא סגי דישיירו לעצמן קנין פירות לעשותן מעשר גרידא. ומצינו ענין זה בש"מ ב"ב ס"ג א' בשם הר"י, דבן לוי שמשייר לעצמו מעשר ראשון בשדה שמוכר לישראל, קנוי חלק זה המיועד למעשר ראשון בקנין שאלה לישראל לעשותו מעשר ראשון על פירותיו. וע"י חזו"א אהע"ז ס"י ע"ז ס"ק ט"ז, דשמעינן מינה דהמשאיל טבלו לחברו לעשותו מעשר קנה חברו ואינו יכול לחזור בו. ולכאורה מהני נמי להשאיל טבלו לענין זה דרק השואל יוכל לעשות מעשר ולא הבעלים, ואפי' לעשר הפירות מיניה וביה לא יוכלו. ויש לעיין בזה. (וע"י מש"כ בזכר טוב סי' ח' אות א' ואות ט"ז).

וכשם שיכולים הבעלים להשאיל לאחר זכות זו לעשות פירותיהם מעשר, הכי נמי לכאורה מצו לשייר לעצמם זכות זו כשמקנים פירותיהם לאחר, דרק הם יעשרו ולא הלוקח, דמאי שנא שיור מהקנאה. (ויש לעיין בדין שיור לקנין שאלה).

והנה חזינן דאף דזכות ההפרשה הויא לישראל, מ"מ המעשרות ניתנים לכהן ולוי שהם הבעלים על הפירות. ויש לעיין איפכא כשהפירות שייכים לישראל וזכות ההפרשה לכהן וללוי אי הוו המעשרות דידהו, דאיכא למימר דתרווייהו איתנהו, דבין שהם בעלים על עצם הפירות, בין שיש להם זכות ההפרשה, לעולם מעשרותיהם שלהם, דבכל אחד מקנינים אלו סגי לזכותם במעשרות, או דילמא בבעלות לבד תליא מילתא, אך זכות ההפרשה גרידא אינה מזכתם במעשרות. וע"י.

עוד יש לדון לענין דין לקוח דאיירינן ביה, דבמאן מינייהו קרינן ביה תבואת זרעך, בבעלים דפירות דידהו, או דילמא בבעל הזכות לעשותם מעשר תליא מילתא. ונפ"מ בין בקונה הזכות להפרישם בין במשייר זכות להפרישם. ואת"ל דבתר בעלות אזלינן ודין תבואת זרעך בה תליא, איכא למימר בההיא דפ"ו דדמאי, דהכהן והלוי מקנים כל הזיתים לישראל, ואין משיירין לעצמן רק זכות לעשותם תרומות ומעשרות, וישראל שמפריש בשליחותם מפריש. והוו כולהו פירות לקוח דבתר בעלות אזלינן, והמעשרות שייכים לכהן ולוי, דזכות זו אהניא להו דיהו שלהם, וכנ"ל.

מיהו לכאורה לא מסתברא מילתא דתרוויהו יהנו לזכות במעשרות גם הבעלות וגם הקנין להפרישן, ותליא מילתא למאן מינייהו אית ליה טובת הנאה בישראל וישראל כה"ג, והא ודאי דאא"ז לתת טובת הנאה גם לזה וגם לזה. (וע"י חזו"א דמאי סי' י"ד סק"ד ד"ה שם שיורי, דלהאי צד באיביעא דנדרים ל"ו ב', דהמפריש משלו על של חברו טובת הנאה לבעל הכרי, הכי נמי הוה לענין כהן ולוי, דאי הפרישו משלהם על של אחר אינם זוכים בתרומות ומעשרות, יעוי"ש ודו"ק).

בחיוב לישאל כשהפריש באיסור

בדו"ח סוף ח"ב (במכתב ג') כתב הגרע"א דהתורם מן הרעה על היפה מוטל עליו להשאל על התרומה כדי לעקור האיסור, וכן הוא בחזו"א דמאי סי' ד' סקכ"א לענין מקדים את המאוחרת באיסור, דמצוה לאיתשולי ויתוקן האיסור. (ויעוין בדו"ח שכתב שם דתרומה זו דמצוה לאיתשולי עלה אינה בטלה ברוב, דחשיבא דבר שיש לו מתירים, ע"י סוגי' דנדרים נ"ט א').

ולכאורה כן הוא באיסורי דרבנן, שאם הפריש התרומה באיסור דרבנן, לא שנא שהאיסור מאיסורי תרומה עצמה, כגון שהפריש מן הטהור על הטמא, או שתרם מחיוב דרבנן על חיוב דאורייתא ואיפכא, (ומה שלא הצריך החזו"א בדמאי סי' י"ב סקכ"ד ד"ה ועדיין, להשאל גם על התרומה, אע"ג דיש בהפרשתה מן החיוב על הפטור, אזיל לטעמיה בכמה דוכתי בדמאי דצידד דבזמן שמפריש בטומאה וקובר התרומה מפריש לכתחילה מן החיוב על הפטור. יעו"ש סי' י"ב סקי"ט ד"ה והא, וסי' י"ג סוס"ק ד' וס"ק ט"ו, ושם בלשון פשיטות. וע"י סי' ט"ז סקטי"ז ד"ה דמאי, וי"ל). או שלא מן המוקף בתרומת מעשר (לדעת תוס' גיטין ל' ב') וכיו"ב.

וכן לא שנא עבר בהפרשתו איסור אחר שאינו מאיסורי תרומה, כגון הפריש תרומות ומעשרות בשבת, ומצוה לאיתשולי כדי לתקן האיסור, אף דאינו אלא מדרבנן, ובעת שתרם הרי עבר על גזרתם, ומה תועילנו השאלה, דאין הדבר כן, דודאי לכשישאל יש תיקון לעברתו, שלא גזרו רק כשהפרשתו מועילה, וכשתתבטל ההפרשה למפרע נמצא דלא היה כאן איסור, וחייב לעקור את המעשה כדי שיבטל האיסור, וז"פ.

ומיהו נראה דמי שהפריש ושכח ולא ברך על הפרשתו, אף דעברה בידו, וכדתנן פ"ק דתרומות דאלם וערום לא יתרומו, והיינו מפני הברכה, כמבואר שם בר"ש, (ואף דמסתמא אין בזה מעשה איסור, אלא ביטול מצוה דברכת המצוות, מ"מ לענין חיוב שאלה כדי לתקן עברתו אין בזה נפ"מ, דחייב לעקור גם עברה דביטול מצוה), מ"מ אין חייב לישאל על הפרשתו.

והיינו טעמא דאינו חייב לישאל, דלא תועילנו השאלה לעקור העברה שעבר בביטול הברכה. דמדחזינן דשרי להשאל על תרומות שהפריש בברכה, ולא אמרינן דגורם לעצמו ברכה לבטלה ע"י ביטול התרומות, ואסברה לה בפ"ת יו"ד סי' של"א סק"ו בשם החת"ס, דלא חשיב כה"ג ברכה לבטלה, שברכתו שברך, וציונו להפריש תרומה, היא שנפרישם וישאר לנו כח להשאל עליהם, וכה ציונו להפרישם.

וא"כ כי היכי דלא חשיב ברכה לבטלה מהאי טעמא דכה נצטונו להפריש, שהברכה שתיקנו חכמים היא על ענין ההפרשה בין שתתקיים בין שישאלו עליה, הכי נמי לענין חיוב הברכה חל חיובה על כל עניני ההפרשה בין שתתקיים התרומה בין שישאלו עליה. ואין בין תרומה הקיימת לתרומה שנשאלו עליה לענין הברכה וחיובה כלום, דתרווייהו בין הברכה בין חיובה קאו על מעשה ההפרשה גרידא. א"כ זה שהפריש בלא ברכה, מה תועילנו השאלה, והא גם על אופן זה שנשאל היה חייב לברך, ואין חיוב בברכה על הקיימת יותר מאשר זו שנשאל עליה, ונמצא שאין מרויח בשאלה כלום, ואינו חייב, איפוא, להשאל. (זכר טוב סי' ט', אות י"א, י"ג)

עיון הלימוד

הרה"ג ר' ישראל מאיר בריסקמן שליט"א

בדין שבת קובעת למעשר

א) איתא בגמ' ביצה (לד, ב) דאכילה בשבת אפילו בדרך עראי, חייבת במעשר אף קודם ראיית פני הבית, כיון דכתיב וקראת לשבת עונג.

ופירש רש"י שם וז"ל: ואף על גב דקי"ל אין הטבל מתחייב במעשר לאוכלו אכילת עראי עד שיראה פני הבית וכו', אכילת שבת חשובה ועראי שלה הרי הוא קבע, וכו', כיון דאקרי אכילה דידיה עונג. עכ"ל.

ומלשון רש"י משמע דהטעם שאכילת עראי בשבת חשובה כקבע, אי"ז מצד המצוה שבאכילת שבת, שמצות עונג שבת אחשבה לאכילתה, אלא מצד עצם שם אכילת שבת, שחשיבותה היא משום שהכתוב קרא לאכילת שבת עונג וצ"ב למה הוי זה סיבה להחשיב אכילת עראי בשבת כקבע.

ב) והנראה בזה, דהנה כל עיקר החילוק בין אכילת עראי לאכילת קבע, הוא מצד אופן השביעה שבהן, אם דעתו לקבוע עליה סעודה כדי שביעה גמורה, או שדעתו רק להסיר רעבונו לפי שעה, וכמבואר בפיהמ"ש להרמב"ם בסוכה פ"ב מ"ד, ובמשנה ראשונה מעשרות פ"ד מ"ד, יעוי"ש. (וע"ע מש"כ בזה בחזו"א סי' ד אות י).

וכל זה לענין אכילה שעיקרה לשם השביעה הבאה מחמתה, שבזה הדין הוא שאם לא אכל לשם שביעה גמורה אלא רק לשם שביעה לפי שעה, הרי"ז נחשב אכילת עראי, ופוטר ממעשר.

אבל אכילה שעיקרה לשם תענוג, שבזה עצם האכילה היא התכלית, הרי היה ראוי שלעולם תתחייב במעשר, כי לא שייך בה חסרון של עראי, דלענין התענוג כל האכילות שוות.

ורק שי"ל שסתם אכילה נידונית כעיקרה לשם שביעה, (בין אם שביעה גמורה ובין אם הסרת הרעב לפי שעה), והתענוג אינו אלא ענין המתלווה לאכילה כדי שלא תהא לטורח, ואף כשאוכל לשם תענוג, אין אכילתו נחשבת כעיקרה לתענוג, משום שאי"ז תלוי בדעת האוכל, אלא בעיקר ענין האכילה מצד תכלית ברייתה.

אבל האוכל בשבת, כיון דאקרי אכילה דידיה עונג, הרי מבואר מזה שהכתוב החשיב אכילתה כעיקרה לתענוג, וממילא לא שייך בה חסרון של עראי, שהרי לענין תענוג כל האכילות שוות, דאף אם לא קבע עליה סעודה לשם שביעה גמורה, מ"מ סו"ס הריהו מתענג בעצם האכילה. (וגם בזה אינו תלוי בדעת האוכל, אלא אף כשאינו אוכל לשם תענוג, מ"מ לעולם אכילת שבת נחשבת כעיקרה לתענוג, כיון דאקרי אכילה דידיה עונג, וזהו עיקר תכליתה מצד עצמה).

וזהו שכתב רש"י דאכילת שבת חשובה ועראי שלה הרי הוא קבע, וכו', כיון דאקרי אכילה דידיה עונג, עכ"ל, ומשו"ה כל אכילה בשבת חייבת במעשר.

ג) ונפק"מ ממה שנתבאר, דהנה בחידושי הגרעק"א (סוכה כו, א) הביא דברי הראשונים שכתבו שגם לענין סוכה אכילת עראי דשבת דינה כאכילת קבע, וחייבת בסוכה. עכ"ד הראשונים.

והגרעק"א נקט שם ע"פ הצל"ח, שיסוד דין זה הוא משום חובת האכילה בשבת, דחובתו משויא ליה קבע. וכתב הגרעק"א שלפ"ז אחר שאכל כשיעור, ויצא ידי חובתו, שוב כל שאר אכילות השבת דינם כאכילת חול, שאכילת עראי פטורה מסוכה. עכ"ל.

והנה מקור דין זה דאכילת עראי בשבת חשיב כקבע, הוא בסוגיא דביצה הנ"ל, וא"כ מבואר מדברי הגרעק"א, שסבר שיסוד דין זה, שאמרו בגמ' שם שהוא משום דכתיב וקראת לשבת עונג, הרי כונת הגמ' היא משום מצות עונג שבת.

ודבריו מחודשים, שהרי לא חילקו בגמ' שם בין מי שעדיין לא יצא יד"ח עונג שבת, למי שכבר יצא יד"ח, כמו שחילק הגרעק"א לענין סוכה, אלא משמע שכל אכילה בשבת חייבת במעשר.

אבל לפי מה שנתבאר ע"פ רש"י שם, שיסוד החיוב הוא משום שם אכילת שבת ולא משום חובת האכילה בשבת, נמצא שאין מקום לחלק בין אכילת השיעור שיוצא בו יד"ח עונג שבת, לכל שאר אכילותיו בשבת, שסוכ"ס כולהו איקרו עונג.

ולפ"ז נפק"ל דלשיטת הראשונים שהביא הגרעק"א שם, שגם לענין סוכה אכילת עראי דשבת דינה כאכילת קבע וחייבת בסוכה, הרי זה אפילו אחר שכבר אכל כשיעור.

דבר העורך

כאשר תוקפת הקנאה במלוא עוצמתה, היא אינה נושאת פנים ולא חומלת. היא חותכת, הורסת, ומעבירה את האדם על דעתו, האדם הופך להיות בלתי עקבי והגיוני במעשיו, כולו נתון בתוך בועת הקנאה המדריכה את צעדיו הנואשים.

כך - אומר רש"ר הירש - גם קורח, למרות שהיו לו זכויות יתר עדיפות על פני כל ישראל בהיותו בן למשפחת לוי המקבלים את חלקם וכבודם מעבר לאחרים, כל זה לא סיפק אותו ובשם ה"שוויון" הוא טען "מדוע תתנשאו".

אילו הוא היה עקבי, היה מוותר גם על זכויותיו שלו, שהרי גם הוא בן לוי בעל זכויות עדיפות, אך לא כך, כי קנאתו העבירה אותו על דעתו ובשמה הוא הלך בלא עקביות בעיוורון ובסתירות פנימיות בלתי הגיוניות שטוף בקנאה מסיתה ומדיחה.

קשה לבחור ישיבה להודות בפה מלא שהוא סובל מקנאה, אין זה יאה ומתאים למעמדו והוא מרגיש מתוסכל מעצם הצורך לבוא במגע עם התמודדות זו. התיסכול הוא כפול ואפא, קנאה, והתמודדות עם הצורך להתמודד !!! קשה להודות בה, אך מי שסובל ממנה חש אומללות ומרירות שעוטפת אותו מבלי יכולת להשתחרר. סיחרור, בילבול, סערה נפשית, חוסר אונים, ריסוק הבטחון העצמי, כל אלו מאפיינים את קנאת הסופרים –כל זמן שהיא מראה את פניה השליליות.

אך חז"ל אינם טועים, והם הרי אמרו כי פנים חיוביות לה לקנאה הסופרים –אין זאת אלא שעלינו לחקור ולדרוש כיצד לגלות את אותם פנים, ולנסות להצעיד את הנער לפינה הנסתרת ששם מתגלה הצד החיובי של קנאת הסופרים –עם חיוכה וחינוכה.

ואכן, הבסיס להבנה טובה של קנאת הסופרים היא "הנחלה" מוקדמת של הערכים, שקנאה זו היא טובה, בונה ומחנכת. ושומה על כל בחור ישיבה שמרגיש כי הוא סובל מקינאה בחברו, להבין כי הוא מצוי בהתמודדות בריאה ומחנכת שעשויה לתרום לו לבניית אישיותו ועתידו.

כי אם נחשוב לרגע בהתבוננות הגיונית, הרי היא נפלאה הקינאה הזו !!! במה הוא מקנא ? בכסף ? בתאווה ? בדבר גשמי ומקולקל ? הרי הוא מקנא בדבר חיובי !!! בהישגים לימודיים !!! בהישגים !!! ביראת שמים או אולי בשלימות תיקון המידות של חברו !!! נער צעיר בגיל ה"עשרה" מקנא ברוחניות !! נפלא !! זו היא כבר בשורה טובה, משום שמחנכים רבים בעולם היו ששים לשמוע על נוסחה שתיצור קינאה ברוחניות בגיל זה.

גם קינאה ששורשה הוא בתאוות ל"כבוד" שמשיג החבר בהצלחותיו, היא קינאה מסוג בכיר. לאחר שנים רבות של לימוד התורה ושל עידון ושלילה של התאוות הגשמיות הבערות כיום בכל העולם, מצליח בחור הישיבה להגיע לחמדת "כבוד" שהיא חמדה ותאווה רוחנית, היצר הרע שלו נהפך לבעל תאוות רוחניות וגם זו מעלה לא פשוטה.

זאת ועוד, הישיבה היא כור מבחן אמיתי להישגיות רוחנית.

כל עולמה של ישיבה בנוי על עמל ויגיעה רוחנית אדירה, ולכן אין כמו הישיבה שמעמידה את האדם באופן ברור על כוחותיו הרוחניים וגבולותיהם. כאן נפגש הבחור לראשונה עם מה שהוא מסוגל ומה שהוא אינו מסוגל לעשות. קשה לו לתפוס זאת, קשה לו להתמודד עם ה"אני" שלו, עם דמותו האמיתית וישותו העצמית.

אין ספק כי הסכנה הגדולה שבהתמודדות שגויה עם הקינאה היא טשטוש ה"אני" של האדם שהוא הופך מבריה עצמאית לגרורה של רצון לחקות אחרים ולהיות כמותם.

ולכן, שלב שני בתהליך, היא, ההבנה והבהירות שצריכה להיות מוקרנת משחר הנעורים בנושא זה. לעולם אל תדרוש מעצמך להיות "כמו החבר שלך, ההוא" - משפט איום, מסוכן ומזיק. עלינו לבנות את המיוחד שבנו.

בחור המתמודד עם קינאה חייב לדעת כי לא מוטל עליו להיות כמו חברו, עליו למצוא בעצמו, או בעזרתינו את תכונות האופי המיוחדות שלו, למצוא את הנקודות החיוביות המיוחדות שלו ואת המעלות המיוחדות שיש רק לו, לטפח אותם וליצוק על ידם את המתיקות בלימודו ובעבודתו הרוחנית.

כך, נהפכת הקנאה לתחרות חיובית, כי היא אינה מובילה לשאיפות שאינן יכולות להתממש, אלא למיצוי כל הכוחות הטבעיים המיוחדים של הבחור הספציפי הזה - אשר יתאמץ בכל כוחו להיות מיוחד – בכשורויו ובמאפיינים הייחודיים שלו כאשר בעזרת כל אלו יבנה לעצמו את הדרך העולה במעלות התורה והיראה ושלימות המידות ויגדל לשם ולתפארת.

שלמה יצחק הלוי רוזנשטיין

ת.ד. 41068 ירושלים - עורך ראשי: הרב שלמה רוזנשטיין - אין לקרוא בשעת התפילה וקריה"ת או ע"ח סדרי הישיבה - אין להסתמך להלכה למעשה על הדברים המובאים כאן

מנהגים

הרה"ג אליקום דבורקס

גדר טובת הנאה במתנות כהונה

תרומות ומעשרות וצדקה

מובא בגמ' פסחים דף מ"ו המחלוקת אם טובת הנאה ממון או אינה ממון, דהיינו הזכות שיש לבעל הבית במתנות כהונה ובמעשרות לתתם למי שירצה מהזכאים לקבלם וליטול שכר על זה. רש"י (שם) ד"ה טובת הנאה מפרש וז"ל "טובת הנאה דבר מועט דתניא בבכורות דף כ"ז רשאי ישראל לומר לחבירו הילך סלע ותן כל תרומתיך לבן בתי כהן והיינו טובת הנאה שיש לו לישראל בחלה זו שרשאי לתתה לכל כהן שירצה וליטול דבר מועט מאוהבו של כהן בשביל שיתנה לו", וכן פירש רש"י בחולין דף קל"א ד"ה מוציאין וז"ל "אבל מעשר עני וכו' יש בהם טובת הנאה לבעלים שבידו לתתן לאיזה עני שירצה וחבירו אומר לו הילך סלע זה ותן כל מעשרותיך לקרובי עני", וכן כתבו הראש"ש בנדרים דף ל"ו ובפירוש רגמ"ה בכורות דף כ"ז ע"א ותמורה ד"ג ע"א. בחידושי הר"ח פסחים דף מ"ו ע"ב ובערוך ערך "טב" כתבו שטובת הנאה הוא ההנאה לתת לכל כהן או עני שירצה והמקבל יחזיק לו טובה על כך מבלי לקבל הנאה שוה כסף. וכתבו הפרי חדש ביו"ד סימן ס"א ס"ק ל"ד שער המלך הלכות אישות פ"ה ה"ו ובשו"ת פרי יצחק ח"ב סימן נ' דהיות שזכותו של בעה"ב ליתן את המתנות למי שירצה אף זה נחשב טובת הנאה, לכן במתנות זרוע לחיים וקיבה שאסרו חכמים לקבל שכר עבור נתינתן הן בכלל מתנות שיש לבעה"ב בהן טובת הנאה שהרי הזכות בידו ליתנן לכל מי שירצה.

בשו"ת פרי יצחק הנ"ל מציין מש"כ הישועות יעקב חלק או"ח סימן תנ"ז שכתב וז"ל "והנה נחלקו הפוסקים בביאור מה שאמר טו"ה ממון אם דווקא שיכול לקבל פרוטה עבור טו"ה, או אף שאינו יכול לקבל פרוטה מ"מ טו"ה ממון ועי' בר"ן במסכת חולין", ומביא ראי' דאף שאינו יכול לקבל פרוטה חשיב הנאת ממון.

יעוין במהרי"ט אלגאזי בהלכות בכורות ריש פרק עד כמה שהקשה שם על הגמ' קידושין דף נ"ח דאמר עולא טו"ה אינה ממון, איתביה ר' אבא לעולא המקדש בתרומה ובמעשרות ומתנות הרי זו מקדושת ואפילו ישראל, ומקשה המהרי"ט לפי מה דמבואר בבכורות שם **דבמתנות** אין רשאי לקבל דינר מישראל כדי שיתן לבן בתו כהן א"כ קשה אפילו אם נאמר טו"ה ממון מ"מ הרי במתנות אין טו"ה כלל דאינו רשאי ליקח דינר וא"כ המקדש במתנות מ"ט מקודשת. משמע מדבריהם דלמ"ד טו"ה ממון רק דע"י טובת הנאה שלו הנאת ממון דרשאי ויקח דינר ולכן במתנות דאינו רשאי ליקח דינר אף דיש לו זכות לכל כהן שירצה מ"מ לא חשיב ממון וזה מה שהקשו. השעה"מ בפ"ה מהלכות אישות ה"ז כתב דמסוגיא בקידושין הנ"ל מבואר דאף במתנות כהונה דהיינו זרוע לחיים וקיבה יש בהן טובת הנאה לבעלים (עי' בטעם המלך על השער המלך (שם) משכב"ז). אולם בשו"ת פרי יצחק הנ"ל כתב דלא כדברי השעה"מ דטובת הנאה ממון לא תלוי כלל במה שרשאי ליקח דינר אלא אף במתנות שאינו רשאי ליקח דינר חשוב ט"ה ממון דעצם הדבר דיכול ליתן לקרובו הרי זה שוה ממון, ולכן נראה דאף למ"ד טו"ה אינה ממון רשאי ליקח דינר בעד טו"ה אלא שאין זה חשוב ממון.

הרמב"ם בפי"ב מהלכות תרומות הלכה ט"ו כתב וז"ל "אסור לכהן ליטול תרומה או שאר מתנות עד שיפרישו אותם הבעלים שנאמר "ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתתים" (במדבר מ"), ונאמר "אשר ירימו בני ישראל לה' נתתי לך", עד שירימו הם ואח"כ יזכה בהם, ולא יטול אותן אחר שהורמו אלא מדעת בעלים שהרי הם של בעלים ליתנן לכל כהן שירצו שנאמר "ראיש את קדשיו לו יהיו" (במדבר ח'), ואם לקחן שלא מדעת בעלים זכה בהן שאין לבעלים אלא טובת הנאה וטובת הנאה אינה ממון", מקור דברי הרמב"ם הוא בספרי פרשת נשא עה"פ "ראיש את קדשיו" שיש לישראל טובת הנאה במתנות כהונה (עי' בס' אמרי בינה תרומות ומעשרות סימן ד' משכב"ז).

◈◈◈

במתנות עניים כגון לקט שכחה פאה אין לבעלים טובת הנאה כמובא בגמ' חולין דף קל"א ובתוספתא פאה פ"ב וברמב"ם הלכות מתנות עניים פ"א ה"ח והטעם לפי שכתוב בהם עזיבה שנאמר "לעני ולגר תעזוב אותם" (ויקרא י"ט) שצריך שיניח אותם הפקר ולא יחלקם. לגבי מעות של צדקה כתב המרדכי בבא מציעא סימן רמ"א בשם מהר"ם בן ברוך שיש למי שהפרישן טובת הנאה לחלקן לכל עני שירצה אם אין מנהג בעיר ליתנן לקופה של צדקה שבעיר והן חשובים כממונו לסוברים טובת הנאת ממון (עי' קהילות יעקב ב"ב סימן ח' ובס' נקדש בצדקה סעיף כ"ה).

בשו"ת אגרות משה חיו"ד סימן קמ"ד כתב שיש חילוק בזה בין היחיד על צדקה שלו לגבאי על כיס של צדקה, דיחיד על צדקה שלו יש לו טובת הנאה לתתה למי שירצה מאותן שרשאין לקבל צדקה והוא כמו טוה"נ במתנות כהונה שהזכות הוא בידו ליתן לכל כהן שירצה ואין חילוק איזה כהן צריך יותר להמתנות וה"ה בצדקה סתם שלו שיש לו בהן טו"ה יכול ליתן לכל מי שירצה **אף שאחד צריך יותר** ואף למי שחסר לו כסות אף שיש עני שצריך למזונות, אבל גבאי על כיס של צדקה שאין לו טוה"נ כמובא ביו"ד סימן רנ"א סעיף ה' אלא הוא דין על הקהל לעשות בהם הטוב בעיני אלוקים ואדם והגבאים הם הממונים מהקהל עליהם נאמר דינים להקדים ליתן מתחילה לנחוץ ביותר ושלאכילה קודם לכסות וכמו כן אסור להם ליתן לעני אחד יותר מחבירו כשהצורך הוא שוה כמובא ביו"ד סימן תי"ז סעיף י' וכדמשמע בגמ' ב"ב דף ח' שמתחלקת בשלושה כדיני ממונות ופירש"י לעיין לתת לכל אחד כפי טפליים התלוין בו. ולכאורה כדברי האג"מ משמע בשו"ע, דמובא בשו"ע יו"ד סימן רנ"ז סעיף י' "המחלק צדקה צריך להזהר שלא ירבה לקרוביו יותר משאר בני אדם", וכתב (שם) הרמ"א - ודוקא גבאי אבל כל אדם רשאי ליתן צדקה שלו או מעשר שלו למי שירצה מקרוביו והם קודמים. המקור לזה הוא מגמ' שבת פרק כל כתבי "אמר ר' יוסי יהא חלקי מגבאי צדקה ולא ממחלקי צדקה", ופירש"י "שהחולק מרבה לקרובו וגוזל שאר עניים".

מכירי כהונה ועניות

מובא בגמ' ב"ב דף קכ"ג ע"ב שהבכור נוטל פי שנים בזרוע לחיים וקיבה, דנה הגמ' באיזה אופן הדברים אמורים אם כבר ניתנו ליד אביהם הכהן בחייו מאת הישראל פשוט שהבכור נוטל פי שנים שהרי הן ממונו לכל דבר, ואם עדין לא החזיק אביהם בממון זה בחייו נחשב לראוי והרי הלכה בידינו שאין הבכור נוטל פי שנים בממון הראוי לאביו כבמוחזק על ידי האב בחייו! מתרצת הגמ' שהברייתא מדברת במכירי כהונה דהיינו כהן שאנשי עירו הם קרוביו ומכריו והם מזכים לכהן זה ביזיכוי גמור את כל המתנות כהונה שבידיהם והבהמה נשחטה בחיי אביהם ומתנות שלא הורמו כמי שהורמו ואף קודם שהופרשו מהבהמה כבר זכה הבן בהם מצות נתינה כדין מתנות כהונה לפיכך מיד לאחר שחיטת הבהמה כבר זכה האב במתנותיה ועל כן הבכור נוטל פי שנים.

בגדר מכירי כהונה כתב רש"י גיטין דף ל' ד"ה במכירי שמכיון שרגילין המכירים והקרובים לתת את מתנותיהם לכהן זה בלבד מסיחים שאר הכהנים את דעתם ממתנותיהם וממילא הם נחשבות כאילו כאן כבר לידו, אך צריך ביאור איך הכהן זוכה במתנות אלו? בס' אמרי בינה תרומות ומעשרות סימן ד' שו"ת פרי יצחק ח"א סימן מ"ט ובקהלות יעקב ב"ב סימן ל"ז כתבו בביאור דברי רש"י שלעולם מתנות כהונה הם ממון שבט הכהנים אף קודם שבאו ליד כהן, אך מאחר שאינן מיוחדות לכהן מסוים אינם נעשים מון פרטי של שוב כהן אלא שייך לכל השבט, אולם לאחר שמתיאשים שאר הכהנים מהן הרי זה כאילו כהן זה הוא הכהן היחיד בעולם לגביהן וממילא הן נעשות ממונו לכל דבר (עי' בכ"ז בשו"ת אבני נזר חו"מ סימן מ"ט קובץ שיעורים ב"ב אות שע"ד ובשו"ת דבר אברהם ח"א סימן א' ענף ו').

ויש לדון האם גם שייך גדר "מכירי עניות" דהיינו מי שרגיל לתת צדקה לעני מסוים לא ישנה ממנהגו לתת לעני אחר, כמו לגבי מתנות כהונה שלא יכול לחזור בו ויש לכהן צד זכיה במתנות אלו עי' תוס' כתובות דף ק"ב ע"א ד"ה לברור ובתוס' ב"ב דף קכ"ג ע"ב ד"ה הכא, כמו"כ בצדקה יש דין מכירי עניות, ולכאורה מדברי הירושלמי בגיטין פ"ג ה"ז משמע שזה שייך רק במכירי כהונה אולם לא במכירי עניות, וההסבר בזה שעל מתנות עניים שהבעלים צריכים להניחם ואינם יכולים לעכב אחרים מליטלם כמובא במסכת פאה פ"ד משנה א' ולכן גם אם ירצה אינו יכול לסייע ולדאוג ולהקדים אותו לפני האחרים, וכך כתב לפרש המשנה למלך בהלכות מעשה פ"ז ה"ה שכל מה שייך מכירי כהונה הוא רק במקום **שהבעלים יכולים לקבוע למי ליתן ואז יכולים לקבוע שיזכו בזה מכיריו** אבל במעשר עני שאינו תלוי בנתינתן דהעניים באים בע"כ ונוטלים לא שייך מכירי עניות, אולם כל זה במעשר עני המתחלק בגרנות, אולם במעשר עני המתחלק בתוך הבית כותב הרמב"ם בפי"ו מהלכות מעשר ה"י **שיש לו טובת הנאה למי ליתן.**

לגבי צדקה כתב בשו"ת חתם סופר יו"ד סימן ח"ז שיש דין מכירי עניות **כיון שיש לו בזה טובת הנאה לנותן,** וכן כתב בשו"ת בית שלמה (סקאלא) חלק יו"ד ח"ב סימן צ"ט והש"ך יו"ד סימן רנ"ז ס"ק י"א מציין שכ"כ בספר התרומות שער פ"ה, וכבר האריכו בזה בשו"ת אמרי יושר (למהר"ם אריק) ח"א סימן ד' שו"ת בית יצחק (שמעלקיס) יו"ד ח"ב סימן ע"ב שו"ת מהר"י אסאד ח"ג סימן ע"ו שו"ת חת"ס ח"ו סימן ס"ט שו"ת אחיעזר ח"ג סימן מ"ב שו"ת מנחת אלעזר (מונקאטש) ח"ב סימן ח' ובשו"ת משנה הלכות חלק ט' סימן שפ"ט.

ונראה דאף שיכול לחלק צדקה שלו לקרוביו אעפ"י שיש עניים אחרים הזקוקים יותר, עכ"ז אינו יכול לתת כל צדקותיו לעני אחד בלבד כמובא ביו"ד סימן ח"ז ס"ט ש"לא יתן כל צדקותיו לעני אחד בלבד", המקור לזה הוא מדברי הגמ' בערובין דף ס"ג - כל הנותן מתנותיו לכהן אחד בלבד מביא רעב לעולם, ומגמ' זאת למד המרדכי ב"ב פ"א סימן תק"ב וז"ל "מכאן שלא יתן כל צדקותיו לעני אחד ולהניח שאר קרובים".

ולכאורה יש להעיר דדין מכירי כהונה שרגיל לתת לכהן אחד את מתנותיו זה סתירה לדברי הגמ' בערובין שהנותן מתנותיו לכהן אחד בלבד מביא רעב לעולם, וכבר העיר זאת המהרש"א בערובין דף ס"ג, לעומת זאת הרש"ש (שם) כתב שמטעם זה השמיט הרמב"ם דין זה מהלכה ולא הביאו ביד החזקה היות ומצינו שיש ענין מכירי כהונה. בס' דרך אמונה ביכורים פרק ט' הי"ז בביאור ההלכה כתב שמדברי התוס' קידושין דף כ"ז ד"ה נתן נראה שדווקא **את כל המתנות** אסור לתת לכהן אחד (ואפילו פעם אחת בלבד), אבל מתנה אחת מותר לתת לו אף בקבועות, ולפי"ז יש ליישב שזרוע לחיים וקיבה נחשבים למתנה אחת לכן הרמב"ם מנאם כמצוה אחת במנין המצוות, ועל כן מותר ליתנן בקבועות לכהן אחד, לפ"ז יש לומר גם לגבי צדקה שלא כל הצדקות שלו נותן לעני אחד אלא חלק מכספי צדקה נותן בקבועות לעני מסוים. (עי' בס' באור יקרות על עניני צדקה יו"ד סימן רנ"ז).

רבינו הגרי"ש אלישיב שליט"א

בענין מן המוקף בהפרשת ספק טבל

לחתני היקר הגאון הגר"ח שליט"א
ברכה ושלו' רב...

[הנידון על הפרשה על קופסת שימורים סגורה אם יש בזה חסרון שאינו מן המוקף], באלה השימורים שהם בגדר ספק אם הופרש מהם תרו"מ יש לדון עפ"י מ"ש הרמב"ם פי"ז מה' ביכורים הי"ג, "ספק אם הורמה חלה מהן או לא הורמה אין צריך מוקף", וכ' הרדב"ז שם, כל דבר שיש בו ספק נקרא דמאי והכא ספק הורמה חלה מהן (דדמאי ממש אין בחלה כי עמי הארץ לא נחשדו על החלה), ובמשנה ראשונה פי"ד דחלה ר"ל דאפילו בתרי ותרי דהוי ספק מעליא אפשר להפריש שלא מן המוקף כי דין מוקף לא נאמר על הספק.

אכן בחולין דף ו' ע"ב כ' התוס' ד"ה התיר, בשם ר"ת עמ"ש דרבי התיר בית שאן, כולה בדמאי עסקינן (אף שבירושלמי פ"ג דדמאי משמע דאפי' בודאי התיר רבי ב"ש), ולכאורה קשה א"כ מה פריך הש"ס ודילמא עישר עליהם ממקו"א ומשני לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף, והשתא אם בדמאי עסקינן הלא בדמאי א"צ מוקף דלפי האמור גם בספק גמור לא בעי מוקף. וצ"ל דרש"י פירש כאן ובכמה דוכתי מן המוקף מן המחובר וסמוך לו – ואסור לחבר להפריש ממה שאין לפניו על מה שלפניו, דשמא אותו שהוא סומך עליו אינו בעין ונאבד או נרקב, ונמצא שאין אומר כלום ואוכל טבל, ועי' תוס' גיטין (דף ל' ע"ב ד"ה לתרום) ובפי"י שם, דדעת רש"י דבתרו"מ לא מדין מוקף קאתינן כלומר שיגעו אחד בשני, רק מחשש שמא אותם שהוא סומך עליהם נאבדו ע"ש, וזה איכא למימר דגם בדמאי לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף. והנה פירות דמאי אין חייבים בביעור כמ"ש הרמב"ם פי"א ממע"ש, אך בהני שימורים דאיכא לאיסתפוקי בהם שמא אינם בגדר דמאי (אלא בגדר ספק טבל) וחייבין בביעור, הרי יש לדון כנ"ל אם צריך להפריש תרומתן מן המוקף.

ולדעת הראב"ד בפ"ב מהל' תרומות, עיקר דין מוקף מדרבנן הוא, שהרי כ' הטעם לתרו"ג שאינה ניטלת אלא מן המוקף, "מפני שניטלת באומד ולא יוכל לכוון כשיעור אלא מן המוקף ועוד שמא ישכח", והריטב"א בב"מ ל"ח, כ' בשם רבו דקרא דממנו אסמכתא הוא, ובמ"ל פ"ג דתרומות כ' דגם לדעת רש"י מוקף מדבריהם, ולמעשה יש להתיישב בדבר.

...והנני חותם בברכה
יוסף שלו' אלישיב
(קובץ תשובות ח"א סי' רכ"ז)

לרפו"ש רבינו יוסף שלום בן חיה מושא בתושח"י

חקירות הלכתיות

הרה"ג אלחנן פרץ

בין כה

בדיני ממונות מצאנו כי דבר שעתיד להתרחש גם עתה נחשב הוא כנעשה כגון כל העומד להיגזז כגזוז דמי. ופשוט הוא כי הקורע כרטיס הגרלה שזכה כבר צריך לשלם ולא יכול לומר הכסף עדיין לא הגיע. אבל באיסורים אין לומר כי מה שיתרחש בוודאי לעתיד נחשב כנמצא עכשיו כמו שלא יעלה על הדעת שיטול אדם לוקח טרם סוכות בטענה שבין כה סוכות בפתח. (ודע כי בממון לענין ייאוש קיימא לן דלא הוי ייאוש גם אם הייאוש בטוח לעתיד, וזה שונה הדין ולא"ד ש"ך חו"מ סו"ס שנ"ח לענין אכילת פרי שלא הבירו לא רשותו כשיודע ולמי שיסכים לו. ודעת מו"ר מרן הגרח"פ שיינברג זצ"ל שאין להקל בזה כדעת הש"ך, רק לצורך מצוה. וכשאלתיו בזה הפנה אותי לדברי הקצות בסי' רס"ב).

מוקצה

ולפי זה פשוט וברור כי אם עומד ליפול מוקצה ועומד להשבר ולהתפזר, והרי הלכה היא בסי' ש"ח שמותר להרים שברי זכוכית, לא יוכל אדם למנוע מהמוקצה ליפול בטענה שבין כה יגע במוקצה אחר שיתפזר. כי לאמור באיסורים דבר שעומד להגיע ולהיות לא נחשב קיים עד אשר יהיה.

מעשרות

ומעתה יש לתמוה מהמבואר בפסחים כי יין של תרומה טהורה שנשפכת לבור, ובבור יין של חולין טמאים המותר באכילה, ואז תהפך היא לתרומה טמאה ותאסור את כל אשר בבור כי תרומה טמאה אסורה באכילה, ומפורש שם כי מותר לקחת כלים טמאים שתכנס בהם התרומה לא שמטמא בידיים כי בין כה תטמא עוד מעט. וקשה, הרי באיסורין אין אנו אומרים שדבר העומד להיות קיים עתה. ולישב זאת נראה כי עניין התרומה הוא דין "שמירה" משמרת תרומותי וזה האיסור המעכב מלטמא תרומה, ומשום כך כיוון שהתרומה בין כה אינה שמורה אין דין משמרת תרומותי עליה.

עיתונים

נשיס שאומרות עיתונים ובהם מתכונים ואלה דברי חפץ החשובים להן, ובאשר מלטבות ערמות, בפרט לפני פסח, רוצות להשליך את כל אשר אספו, אך חוששות לעיתון אחד או שניים שהשתרבב בתוכו פסוק וכגון לפני פורים הפסוק "ליהודים הייתה אורה" וחוששות לזרוק. והנה נשיס בנייהן ולזרוק אין זה היתר משום שגרם ביזיון מצאנו לעניין פירות שביעית ולא לעניין כתבי הקודש. והנראה בזה כי יוכלו לסמוך על ביטול ברוב שהרי עיתון אינו דבר שבמנין ואין הוא חתיכה הראויה להתכבד, ובפרט אותו פסוק. ולאיה לזה שקדושה מתבטלת ברוב מתרומה שאם נפלה בטלה אף שקדושה היא, מ"מ רוב קובע. ואין לומר שחייב לברר למצוא פסוק זה משום שטרחה רבה היא ודומה הדבר לחלי בריה שנפלה לתבשיל שאין צורך לחפשה ימים רבים אלא התבשיל מותר.

יבש

מפורסם מה שכתב בהגהת רעק"א תרומות פרק מ' משנה ה' כי אף שהעמוד לקצור כתלוש דמי לא הוי תלוש לעניין תרומה. ומשום כך אי אפשר להפרישׁ תרומות ומעשרות ממחובר בזה. ולאה חזו"א ליקוטים לזרעים סי' ג' ס"ק מ' שהיה כתלוש ויכול לעשיה. וקשה, כי ברמב"ם פרק ג' מהלכות איסורי מזבח ה"ח כתב אין המומין פוסלין בעוף וכו' אבל עוף שיבש גפו אסור לגבי מזבח שאין מקריבין חסר כלל הרי שיבש נחשב חסר, א"כ מדוע בתרומה יבש נחשב מחובר. כי כמו שיבש נחשב חסר, יבש נחשב לא מחובר. ויש לישב כי בתרומה לומדים דין זה מ"והרמותם" וגם מחובר יבש אי אפשר להרימו בלי פעולת תלישה.

עקרי הענין

הרב נחום זאב רוזנשטיין

נאמר בפרשת שופטים דברים יח נ-ח "וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם וגו', "ראשית דגנך תירשך ויצהרך וכו' תתן לו", "כי בו בחר ה' אלקיך מכל שבטיך לעמד לשרת בשם ה' הוא ובניו כל הימים". ונתחייבנו בזה להפריש תרומה מזרע הארץ ומפרי העץ ראה לקמן שנחלקו אם מן התורה צריך להפריש תרומה מכל פרי הארץ והעץ או רק מהדגן התירוש והיצהר בלבד - **מגידולי ארץ ישראל ולתת אותה לכהן, ונקראת תרומה גדולה** רמב"ם תרומות פ"ב ה"א, ועי' מתנות עניים פ"ו ה"ב **ונמנית מצוה זו של הפרשת תרומה גדולה במנין המצוות כמצוות עשה** רמב"ם עשה קכו, סמ"ג עשין קלב, רס"ג עשה סה, יראים קמו, רבינו ירוחם חלק אדם נתיב כא ח"ד, ופורטו הדינים ברמב"ם הל' תרומות, טור ושו"ע יו"ד סי' שלד.

י"א שמן התורה צריך להפריש תרומה רק מדגן תירוש ויצהר, ושאר הפירות והירקות חייבים בהם מדרבנן רש"י ברכות לו ע"א, ורש"י ותוס' בשבת סח ע"א ובעוד מקומות, והר"ש ברש מעשרות ובפאה פ"א מ"ד. והרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן בבבא מציעא פח ע"א, והרא"ש בנדיר לו ע"ב, ובעל המאור חולין קכ ע"ב, ועוד (עיין דרך אמונה הלכות תרומות ריש ב"ב, ובפרט ציון ההלכה אות ז). **וי"א שכל שבעת המינים חייבים מן התורה** דעת רבינו יונתן (רפ"ג דעירובין במשנה) דרק שבעת המינים חייבים מדאוריתא (וכ"כ הריטב"א ב"מ פח בשם הראב"ד, וי"א שחזר בו, עיין צהה"ל שם אות יב). **וי"א שכל פירות האילן והזרעים והקטניות חייבים מן התורה, והירקות חייבים מדרבנן** דעת הרמב"ם (מעשר שני פ"א הי"ב, ועיין שם ה"ג, ותרומות פ"ב ה"א וה"ו ומעשר פ"א ה"ז וה"ט) ועוד גאונים (ע"ש בצהה"ל אות ו) והביאו ראיה מדברי הגמרא בראש השנה יב ע"א, ורומא פג ע"ב, וברירושלמי מעשרות פ"א ה"א וחלה פ"ד ה"ד, ע"ש בדרך אמונה ריש פ"ב מתרומות שהביא דעות נוספות.

הפרשת תרומה ומעשרות אינה מצוה חיובית, ואין אדם חייב לעשר פירותיו אלא אם כן הוא רוצה לאוכלם או למוכרם רש"י גיטין מז ע"ב ד"ה מדאורייתא, י"א בן הרמב"ם בספר ברכת אברהם סי' ד' יראים הרמב"ם שבת פכ"ד ה"י, מג"א סי' ח ס"ק ב, שכתב שהרי זה כמצות שחיטה, ראה מש"כ על דבריו בגר"א שם סק"ב, ובחי' רעק"א בגליון השו"ע ליו"ד סי' א לט"ז ס"ק יז. ובמשנה ראשונה תרומות פ"א מ"א, ובתוית הארץ סופ"ב, כתב שלדעה זו אין צריך כוונה במצוה זו, אפילו לא"מ מצות צריכות כוונה. כמו בשחיטה, והנשבע שלא להפריש תרו"מ אינו כנשבע לבטל את המצוה. **וי"א שמצות הפרשת תרומות ומעשרות היא מצוה חיובית, ואפילו אם אינו רוצה לאכול מן התבואה עדיין, הוא חייב להפריש תרומות ומעשרות** ש"ז ירו"ד סי' א ס"ק יז, ותורת הארץ בקונטרס אחרון לפ"ג אות ז בדעת התוס' גיטין ל ע"ב ד"ה אין, והאמרי בינה דיני תרו"מ סי' ג בדעת הרמב"ן ותוס' רי"ד, ונראה שכך סובר הגר"א באו"ח סי' ח ס"ק ב

אפשר להפריש תרומה במחשבה, בלי שיאמר בפיו כלום רמב"ם תרומות פ"ד הט"ז, טו"ש"ע סי' שלא סעיף מו ע"פ קדושין מא ע"ב, ונלמד ממה שנאמר (במדבר יח כז) "ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגרן", מכאן שבמחשבה בלבד תהיה תרומה. ובספרי שם פסקא קכא וכ"כ בברייתא בגיטין ל ע"ב ולא ע"א ונאמרה עוד דרשה 'אבא אלעזר בן גמלא אומר ונחשב לכם תרומתכם, בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר, כשם שתרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה, כך תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה. ראה רש"י בכורות נט ע"א ותוס' בכורות שם ומנחות נה ע"א בדעת רש"י, שאין הכונה שאינו צריך להוציא כלום בשפתיו.

המפריש תרומות ומעשרות מברך לפני ההפרשה 'ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וציונו להפריש תרומה' רמב"ם הל' תרומות פ"ב הט"ז והל' מעשר פ"א הט"ז, ד"ן פסחים פ"א, וטוש"ע יו"ד סי' שלא סעיף עח, ע"פ התוספתא ברכות פ"ו הי"ט, ותרומות פ"ג ה"ב. לדעת הרמב"ם הל' ברכות פי"א הי"ב וה"י והמפריש לעצמו מברך 'להפריש', והמפריש לאחרים מברך 'על הפרשת', וספר היישר לר"ת סי' רנט, והרא"ש פסחים פ"א סי' י בשם ר"ח, סוברים שתמיד מברך 'על הפרשת'. ברכה זו של הפרשת תרומה, יש לה סמך בפסוק (דברים כו יג) "לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי", ודרשו חכמים (ספרי שם פסקא שג, משנה במ"ש פ"ה מ"י א), וכע"ז בברכות מ ע"ב) "לא שכחתי מלברכך, ומלהזכיר שמך עליו', כלומר שלא שכח לברך אשר קדשנו במצותיו וציונו להפריש תרומה ומעשר. ראה רש"י ברכות שם, ורמב"ן בהשגות לסהמ"צ סוף שורש ח וריבמ"ן ור"ש ורע"ב ושנות אליהו ותוי"ט על המשנה מע"ש שם. כ"כ ראה רא"מ וגור אריה על רש"י עה"ת שם (דברים כו יג), ור"ש סיריליאו לירושלמי במשנה מע"ש שם, שחלקו ע"ז.

אפשר לברך על הפרשת תרומות ומעשרות כשהוא יושב, ואין צריך לעמוד כשאר ברכות המצוות כמבואר במשנה חלה פ"ב מ"ג שהאשה מפריש ה בישיבה, ע"ש, ונפסק ברמב"ם הל' בכורים פ"ה הי"א וטוש"ע יו"ד סי' שכח סעיף א. וביאר המג"א או"ח סי' ח סק"ב בטעם הדבר שכיון שאין ההפרשה מצוה חיובית ואינה אלא לתקן מאכלו, אין צריך לעמוד. ובאליה רבה שם ביאר שמותר לברך כאן מיושב, מפני שהפרשת חלה והפרשת תרומה דומות לברכת הנהנין, ובפני יהושע (מגילה כא ע"א) כתב שצריך לברך מעומד רק על מצוות שצריך לעשותם במעומד, אבל הפרשת חלה ותרומה אינם צריכות להיות במעומד שאין ההפרשה מצוה חיובית ואינה אלא לתקן מאכלו. ולכן אין צריך לברך עליהם במעומד.

כאשר יחד עם הפרשת התרומה הוא מפריש מעשרות, יברך 'ברוך וכו' להפריש תרומות ומעשרות' רמב"ם הל' מעשר פ"א הט"ז, טו"ש"ע יו"ד סי' שלא סעיף עח, וע"ש שכתב שאם בירך ברכה אחתלא יפסיק בין הפרשת התרומה להפרשת המעשר.

צריך לתרום את התרומה גדולה מן המוקף רמב"ם תרומות פ"ג הי"ז, וטוש"ע יו"ד סי' שלא סעיף כה, ע"פ המשנה חלה פ"א מ"ט, וגמרא נדה נא ע"ב. **כלומר שיפריש תרומה מן המחובר המקורב והסמוך לדבר שהוא תורם עליו** רש"י סוטה ל ע"א ונדה ז ע"א, ונא ע"ב. וראה פהמ"ש להרמב"ם (תרומות פ"ד מ"ג וחלה פ"א מ"ט), ש"מן המוקף" פירושו שכל הפירות, התרומה והשיריים, יהיו מוקפים ומכונסים במקום אחד. דין זה נלמד מהמילה 'ממנו' שנאמרה בהפרשת תרומה, בפסוק (במדבר יח כו) "והרמתם ממנו", או מהפסוק (שם כח) "ונתתם ממנו", או (שם כט) מ"מכל חלבו את מקדשו ממנו". ראה רש"י סוטה שם בשם ספרי, ורמב"ן וריטב"א גיטין לא ע"ב, וראה"ש על המשנה בכורים פ"ב מ"ה. דרשות אלו להצריך מוקף בתרומה ולא להצריך בתרומת מעשר, תוס' (ביצה יג ע"ב ד"ה כשם, ויבמות צג ע"ב ד"ה אלא) סובר שהדרשות הללו הם דרשות גמורות, ודין זן המוקף בתרומה הוא מן התורה. והרמב"ן (בפירוש הראשון בגיטין שם), תוס' ורשב"א (גיטין שם) בדעת רש"י, וריטב"א (ב"מ לח בשם רבינו) חלקו וסברו שכל דין מוקף אינו אלא מדרבנן, והדרשות אינן אלא אסמכתא. **ולכן מי שיש לו חמשים סאה בבית זה וחמשים סאה בבית אחר, לא יפריש מאחד מהם שתי סאים על המאה, שנמצא שהוא מפריש ממקום זה על מקום אחר** רמב"ם תרומות פ"ג הי"ז, ושו"ע סי' שלא סעיף כה.

בדיעבד, מי שתרם תרומה גדולה שלא מן המוקף, תרומתו תרומה רמב"ם פ"ג הי"ז ועי"ש בקרית ספר), ושו"ע סי' שלא סעיף כה, ע"פ ב"ק קטו ע"ב.

מי שיש לו חביות של יין פתוחות, הוא יכול לתרום מחבית אחת על כל החביות, אבל אם החביות סתומות אין הוא יכול להפריש מחבית אחת על כל החביות, שכשהם סתומות אין הם נחשבות מוקפות מעשר שני פ"ג מ"ט, ונפסק ברמב"ם תרומות שם, ובשו"ע שם. וראה ר"ש על המשנה שם שדין זה נאמר דוקא ביין ולא בשמן.

תרומה גדולה אין לה שיעור מן התורה, והמפריש חטה אחת פוטר את כל הכרי [ערימת החיטים] שמואל בקדושין נח ע"ב ושי"ג, ר' מנא בירושלמי תרומות פ"ד סוף ה"ג, ונלמד שם בירושלמי מכ"מ (דברים יח ד) "ראשית דגנך", - אפילו כל שהוא [וכ"כ רש"י ע"ז עג ע"ב ד"ה חטה], שהרי לא נתנה לה התורה שיעור [רש"י שם]. ועי' תוס' יומא כד ע"א ד"ה תרומת. **וכן הלכה** רמב"ם תרומות פ"ג ה"א, טוש"ע שלא יט וש"ך שם ס"ק ל **אף שיש שחלקו** בירושלמי (תרומות פ"ד סוף ה"ג) הוכאו שתי דעות נוספות -רבי יוחנן סובר שצריך מן התורה להפריש אחד ממאה, כתרומת מעשר [כ"כ הפני משה ור"ש סיריליאו. והרי"א פולדא מפרש אחד למאה מתרומת מעשר דהיינו אחד מעשרת אלפים, הר"ש סיריליאו גרס רבי יונתן במקום רבי יוחנן, וכ"מ מהמשך הירושלמי), וכע"ז נאמר במדרש תנחומא (תרומה סי' ד), ועי' תוספתא כפשוטה שזה לשיטת ר' יונתן בירושלמי, ופי' כן גם בפסיקתא רבתי פכ"ה ע"פ ויזרע יצחק וימצא מאה שערים שמדד כדי להפריש תרומה שר"ל שישעורה אחד ממאה]. ורבי יגאי שם בירושלמי אומר אפילו אחד מאלף, ועי"ש בר"א פולדא ובפני משה שמשמע שפירשו שר"ל שצריך להפריש דוקא אחד מאלף ולא פחות מזה, וכ"כ בצפנת פענח תרומות פ"ג הי"א.

חכמים נתנו שיעור להפרשת תרומה גדולה חולין קלז ע"ב, רמב"ם תרומות פ"ג ה"ב. **ואמרו** תרומות פ"ד מ"ב, והיא דעת בית הלל **שהנותן בעין יפה מפריש אחד מארבעים** ובתוספתא (תרומות פ"ה ה"ח) אמר רבי יוסי שסמכו חכמים את השיעור הזה על הפסוק (יחזקאל מה יג): "זאת התרומה אשר תרימו ששית האיפה מחמר החטים וששיתם האיפה מחמר השעורים", היינו שתי ששיות, וכשנצרף יחד את החומרים המוזכרים בפסוק הרי ששיות. היינו שלש ששיות משני חומרים, היינו סאה וחצי מששים סאה, דהוא אחד מארבעים. [וכפי' התוס' והר"ש והר"א פולדא ור"ש סיריליאו והגר"א בשנו"א. ועי' פיר משה שם שפירש בענין אחר], וראה בהערה הבאה מה שנכתב בשם המאירי. **הנותן בעין בינונית מפריש אחד מחמשים** ובתוספתא (תרומות פ"ה ה"ח) אמר רבי יוסי שסמכו חכמים את השיעור הזה על הפסוק "וממחצית בני ישראל תקח אחד אחד מן החמשים" (במדבר לא ל), כל שאתה אוחז ממקום אחד, הרי הוא בשיעור כזה, מה זו אחד מחמשים אף זו אחד מן החמשים הובא בירושלמי שם פ"ד ה"ג. והמאירי (קדושין מא ע"א) כתב שחכמים הוסיפו על השיעור שנדרש מהפסוק ביחזקאל "אחד מששים" ואמרו שעין בינונית היא אחד מחמשים, ועין יפה אחד מארבעים. **והנותן בעין רעה המתנהג בני האדם הקמצנים והפחותים** מאירי קדושין מא ע"א **מפריש אחד מששים** תרומות פ"ד מ"ב. ובתוספתא (תרומות פ"ה ה"ח) אמר רבי יוסי שסמכו חכמים את השיעור הזה על הפסוק (יחזקאל מה יג): "זאת התרומה אשר תרימו ששית האיפה מחמר החטים ששית האיפה מחמר השעורים", וחומר הוא שלשים סאה, והאיפה שלש סאים, נמצא ששית האיפה חצי סאה והוא אחד מששים מהחומר, הרי שיעור לעין רעה, וכ"כ ר' לוי בירושלמי שם פ"ד ה"ג, וכפירוש התוס' קדושין מא ע"א ד"ה תורם, והר"ש במשנה ומפרשי התוספתא והירושלמי שם. ור' ישמעאל ב"ר יוסי אומר בתוספתא שם ששיעור זה נלמד מעני הלוים. ובתוספתא פ"ה הובאה דעת בית שמאי בחלוקים וסוברים שהנותן בעין יפה מפריש אחת משלושים, הנותן בעין בינונית מפריש אחת מארבעים, והנותן בעין רעה מפריש אחת מחמשים. **וכן הלכה** כבית הלל -רמב"ם תרומות פ"ג ה"ב. **ולכן לא יפחות מאחד מששים** שם.

הפריש תרומה באומד [-דהיינו שהפריש לפי אומדן, ולא מדד את מה שהפריש], ואח"כ כשמדד את מה שהפריש מצא שיש אחד מששים, שהוא עין רעה - תרומתו תרומה ואינו צריך לתרום תרומות פ"ד מ"ג, רמב"ם פ"ג ה"ז.

הפריש תרומה כאחד משלושת השעורים הנ"ל, ונתכוין לפטור בכך את כריו, ואח"כ חזר והוסיף לתרומתו אותה תוספת חייבת במעשרות תרומות פ"ד מ"ג, רמב"ם פ"ג ה"ז, ופירשו שם מפרשי המשנה (פהמ"ש ור"ש ורע"ב) שהתרומה עצמה אינה חייבת במעשרות, ומה שנשאר אחר הוצאת התרומה הוא חייב במעשרות, וכיון שכבר נפטרו הפירות מחיוב תרומה, ואין שם תרומה חל על מה שהוסיף, הרי התוספת הזאת היא טבל גמור למעשרות.

הפריש תרומה כאחד משלושת השעורים הנ"ל ולא נתכוין לפטור בכך את כריו, ולדעתו להרבות -להוסיף לתרומתו, אפילו על אחת שלא יכול הוא להוסיף ולתרום והכל נחשב לתרומה, ופטור ממעשרות ירושלמי תרומות פ"ד ה"ג, ע"ש בר"א פולדא ור"ש סיריליאו ורידב"ז. אמנם הפני משה פירש דמיירי בנתכוין בהוספה לפטור את הכרי, ודחוק.

הפריש תרומה באומד [-דהיינו שהפריש לפי אומדן, ולא מדד את מה שהפריש], ואח"כ כשמדד את מה שהפריש מצא שיש שם כמעט אחד משמים ואחד דהיינו שמצא שיש שם כשיעור אחד מששים ורוב אחד. **שהוא פחות משיעור ההפרשה הקטן ביותר [שיעור ההפרשה בעין רעה], תרומתו תרומה, וצריך הוא לחזור ולהוסיף ולתרום ולהשלים את השיעור שהוא רגיל, והיה בדעתו לתרום בשעת ההפרשה הראשונה** רבי בתוספתא פ"ה, שאמר "רובו של אחד כמוהו" וכפירוש המנחת ביכורים. [נכדעת רבן שמעון בן גמליאל שאמר בתוספתא שם פ"ה שכשהוא חוזר ומוסיף הוא יכול להוסיף רק כדי להשלים את מה "שהוא לגמרי", אבל לדעת רבי הוא יכול לחזור ולהוסיף אפילו אחד על אחד. – דאם בחסדי דוד על התוספתא שם. ועיין לעיל מה שהאנו בשם הירושלמי). וראה לעיל שיכול הוא לתרום את אותה תוספת במידה ובמשקל הכמנין, ושאותה תוספת פטורה מן המעשרות. ומה שכתבנו בשם רבי יהודה.

הפריש תרומה באומד [-דהיינו שהפריש לפי אומדן, ולא מדד את מה שהפריש], ואח"כ כשמדד את מה שהפריש מצא שיש שם קצת פחות מאחד משמים דהיינו שמצא שיש שם כשיעור אחד מששים ומיעוט של אחד, **שהוא קצת פחות משיעור ההפרשה הקטן ביותר [שיעור ההפרשה בעין רעה], בטל המיעוט אצל הששים ואינו צריך לחזור ולהוסיף לתרום ולהשלים את השיעור שהוא רגיל** רבי בתוספתא פ"ה, שאמר "רובו של אחד כמוהו" וכפירוש המנחת ביכורים.

חמשה לא יתרומו לכתחילה, ואם תרמו בדיעבד תרומתם תרומה והם: א. האילם, ב. השיכור, ג. הערום ד. הסומא, ה. בעל קרי טור ושו"ע סי' שלא סעיף לב ע"פ המשנה בתרומות פ"א מ"ו, וכע"ז ברמב"ם הל' תרומות פ"ד ה"ד, אלא שבמקום 'בעל קרי', כתב הרמב"ם 'מדבר ואינו שומע'. בירושלמי תרומות פ"א ה"ד נאמר שהטעם שהאילם והערום ובעל קרי לא יתרמו לכתחילה, מפני שאינם יכולים לברך, והטעם שהיכור והסומא לא יתרומו מפני שאינם יכולים לתרום מן המוכחר. טעם זה הובא ברמב"ם פ"ד ה"ד, וב"ד פ"ק יז ובש"ך ס"ק סא. וראה באו"ח ח"א סי' צט.

חמשה לא יתרומו לכתחילה, ואף אם תרמו בדיעבד אין תרומתם תרומה: א. החרש, שאינו לא שומע ולא מדבר, ב. השוטה, ג. הקטן, ד. התורם את שאינו שלו, בלי רשות הבעלים, ה. גוי שתרם את תרומה של ישראל אפילו ברשות הישראל כמבואר בתרומות פ"א מ"א, ונפסק ברמב"ם תרומות פ"ד ה"ב, וב"ד ובטוש"ע סי' שלא סעיף ל. דין זה נלמד בירושלמי ריש תרומות מהפסוק (שמות כב ב) "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה", פרט לגוי, "מאת כל איש", פרט לקטן, "אשר ידבנו לבו", פרט לחרש ולשוטה, שאין להם לב להתנדב [ראה רש"י שבת קנג ע"ב ד"ה והתורם], "ותאת התרומה אשר תקחו מאתם", פרט לתורם את שאינו שלו. וביאר בפירוש המשניות לרמב"ם עח שהמנה שם בריש תרומות שכמו שבתרומת המשכן אין אחד מאלו החמשה מביאים, כך גם בתרומת גורן, שהרי שתיהן קראן הכתוב תרומה. ועיין בירושלמי שם שהביא עוד שני דרשות אמוראים בירושלמי למעט קטנים. ובבבלי קדושין מא ע"ב, וב"מ כב ע"א, וגיטין נב ע"ב, ממעטים את התורם שאינו שלו מהפסוק "כן תרימו גם אתם", מה אתם לדעתכם אף שולחכם לנעתם, או "אתם", ולא ארסים, אתם ולא שליחים וכו'. ובאו"ז ח"ב סי' רכד כתב טעם לדבר, שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו שלא מדעת בעלים. ועיין ברש"י שבת קנג ע"ב.

קטן שהגיע לעונת נדרים תרומתו תרומה דעת רבי יוסי ברייתא בנדה נדה מו ע"ב, ובירושלמי יבמות פ"ג ה"ב. ונפסק ברמב"ם פ"ד ה"ה, ובטוש"ע סי' שלא סעיף לג. וכתב הרמב"ם שם שאפילו בתרומה של תורה, תרומתו תרומה, כשם שנדרו והקדשו קיימים. ובביאור הגר"א ליו"ד שם ס"ק עח, חלק וכתב שהלכה כר' מאיר [שסתם משנה שם בתרומות פ"א מ"ג סוברת כדעתו], שלגולת אין תרומתו תרומה עד שיביא ב' שערות, ואפי' אם תרומה בזמן הזה מדרבנן. וטעם הדבר שלא נתרבה מופלא הסמוך לאיש אלא להחמיר, שהקדשו הקדש, אבל לא להקל ולתקן הטבל.

שותפים הרוצים להפריש תרומה מפירות השייכים לשניהם בשותפות, אינם צריכים ליטול רשות זה מזה, אלא כל התורם מהם תרומתו תרומה כדעת רבי יוסי במשנה בתרומות פ"ג מ"ג, ונפסק ברמב"ם פ"ד ה"ח, טוש"ע סי' שלא סעיף לה.

מבאר החסידות

הרב יעקב שלמה שיינברגר

אומר אני 'מעשי למלך'

שח הרה"ק **רבי נפתלי מראפשיץ** זצ"ל: הקשים שבבעלי המחלוקת, הם אותם המשתפים במריבותיהם גם את "הנפש", כאילו המחלוקת היא לשם שמים. וכמו שפירשו צדיקים "ואנשי סדום רעים וחטאים" – ואומרים שהכל כוונתם 'לה'".

הבדל גדול יש בדבר זה בין צדיק לרשע, שהרשעים מחללים את שם ה' ומשתמשים בו לצרכם, ולהבדיל הצדיקים מקדשים את צרכיהם הגשמיים ומעלים אותם לה'.

בפרשתינו בפסוק (יח, ח) "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי" וגו' פירש"י "לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה, בא הכתוב ונתן לו כ"ד מתנות כהונה ברית מלח עולם, ולכך נסמכה פרשה זו לכאן".

'אומרים העולם' שיש בזה מוסר השכל, שכל הדיבות והשמועות רעות על הצדיק והמחלוקת נגד אינן משיגות את מטרתם, אלא להיפך, בסופו של דבר נוחל הוא כבוד ומתנות מן השמים עכ"ד.

ולהנ"ל י"ל, שהכהנים והלויים המוקדשים ומופרשים לה', התנהגותם היא היפך התנהגותם של בעלי המחלוקת, שאילו הרשעים כל כוונתם לצורך עצמם, והצדיקים מיד מעלים צרכיהם הגשמיים ומפרישים אותם תרומה לה', ולכך נסמכה פרשה תרומה לפרשה זו של מחלוקת - שיפה נדרשת.

ובזה פירש הרה"ק ב' **הדמשק אליעזר מויזניץ** זצ"ל הא דאמר דוד המלך ע"ה (תהלים מה, ב) "רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך" דהיינו 'רחש לבי דבר טוב' פי' כשיש לי אהבה וכדו' על דבר טוב, 'אומר אני מעשי למלך' מוסר אני אותו - למלך מלכי המלכים (דמשק אליעזר ריש פרי תבואה) יעו"ש.

דוגמא מוחשית לכך, מסופר על הרה"ק מלעלוב זצ"ל: בנו בכורו של הרה"ק **רבי דוד מלעלוב** זצ"ל מירושלים, נאלץ בצעירותו לעזוב את עיר מגוריו ירושלים ולנסוע לפולין. שנים מספר שהה בפולין, ובאותן שנים התגעגע הרה"ק מלעלוב לבנו שמאוד אהבו. מקץ שנים אחדות כששב הבן לירושלים, מלאה שמחה גדולה את לבו של הרה"ק מלעלוב.

כשהגיע הבן לירושלים, היתה אז שעת בין הערביים, הוא מיהר אל בית מדרשו של אביו להיפגש עמו ולהחיות את נפשו, בהיכנסו לבית המדרש התכונן אז אביו רבי דוד לעלוב'ער לתפלת ערבית. נעמד הבן לידו והביט בו הרבי רגע קט, אך מילה לא אמר, ותיכף ומיד פנה אל השליח ציבור וסימן לו בידו להתחיל 'תפלת מעריב'. רק כשנסתיימה התפלה, ניגש האב אל בנו וקידם פניו במאור פנים בברכת "שלום עליכם".

חסידים "בעלי המוחות" שהיו באותו מעמד, ביארו זאת בדרך הנ"ל, שאת האהבה והרגש שהיתה לו בהיפגשו את בנו, הכניס לתוך התפלה באהבה ותשוקה והתלהבות להש"י'ת.

מכון ירושלים

שבוע הספר יצא לדרך
הופיעו ספרים חדשים

- **שלחן ערוך השלם**
- **אורח חיים ה – הלכות עירובין**
- **מנחת חינוך השלם – בשולי המנחה**
- **כרך שני – מצוות מב–קיד**
- **נחל יצחק – לרבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל**
- **חידושי מהר"ם שיק – מסכת יבמות**

חנויות המכון
ירושלים: רח' רבנו גדשום 9, פינת רח' יחזקאל, מול ת"ת הדר ציון
בני ברק: רח' עזרא 16
ובכל חנויות הספרים
הגרלת ענק ומבצעים מיוחדים

הנושאים הבאים

קרח- דיני הפרשת תרומה- והרמותם ממנו תרומת ה' (יח, כו)
חוקת- חרב כחלל- בחלל חרב (יט, טז), חרב הרי הוא כחלל (נזיר נג ב)
בלק- עניני סיעתא דשמיא- קום לך אתם (כב, כ), בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו (מכות י ב)

פנחס- הפסקה

מטו"מ- בעל בנדרי אשתו- ואם בית אשה נדרה (ל, יא)
דברים- ת"ב שחל בשבת, עניינא דיומא.
ואתחנן- שביתת בהמתו וכליו- לא תעשה כל מלאכה וכו' ושורך וחמורך וכו'

מכון ירושלים
יומא טבא לרבנן
הופיע
טור ושלחן ערוך
מהדורת פריעדמאן
הלכות שבת - חלק שלישי
סימנים שיג - שדמ
להשיג בחנויות הספרים

מוסד הרב קוק
חדש
תורת חיים
קהלת – איכה
עם פירושי הראשונים
בתוספת הערות

עורך הרב הלל מן

רבי משה מרדכי אפשטיין –
ראש ישיבת סלבודקה
[תרכ"ו - תרצ"ד]
ממחברת כת"י

גדר חדש בהפרשת תרו"מ

התוס' בב"ב [קכג,ב] פירשו בהאי דינא דמהני מכירי כהונה ולויה שנותן כל מתנותיו להם ולא לשאר כהנים, אף דבעיקרו הוא ממון השבט כולו, דזהו משום דבמתנה מועטת אסור לחזור בו. ומקשים האחרונים דאף דהבעל הבית אינו יכול לחזור בו מ"מ איך זוכה הכהן במתנות.

ונראה דהנה בגמ' נדרים [פה,א] אמר רבא דכיון דתרומה לא חזיא אלא לכהנים כיון דקאתי למיסרא עלייהו שויא עפרא בעלמא, והיינו דחשיב שהפקיר את הטובת הנאה שיש לו בה. ומבואר דכל מה שתרומה ומעשרות הוו של הבעלים הוא רק משום שיש עליו מצות נתינה ויכול לתת לכל מי שירצה, אבל ברגע שאין לו את היכולת לבחור באיזה כהן ליתן פקע ממנו הדין ממון בזה, וזהו דקאמר רבא כיון דאסרינהו עלייהו דכהנים שויא כעפרא בעלמא, דדוקא כל זמן שיש בידו לבחור באיזה כהן הוא רוצה הוי עדיין של הישראל, ואם הדיר את הכהן הנאה לא יוכל לזכות לכהן משלו, אבל כשבטל מעליו הדין ליתן לכהן דהא עתה אין יכול ליתן לשום כהן כיון שהדיר הנאת עצמו על כל הכהנים, ואף שאר הכהנים הסיחו דעתם ובהסחת דעת זו הפקיעו מעצמם אלו התרו"מ, שוב אינו שלו וממילא יכול לזכות לכל כהן שירצה דלא חשוב שזוכים משלו.

ולפי"ז ניחא דברי התוס', דכיון דאין יכול לחזור בו ואינו יכול לבחור באיזה כהן שירצה ממילא בטל מעליו הזכות ליתן לכהן, ושוב לא הוי שלו וזוכה בזה הכהן ממילא כיון דשאר כהנים הסיחו דעתם ממנו.

ובזה מתורץ מה שהקשה בפנ"י דא"כ אף בלי מכירי כהונה אלא כגון שהבטיח להכהן ליתנו לו נמי יזכה בזה הכהן. אולם לפי"ד ודאי דבמקום הבטחה, כיון דהכהן לא יוכל לתבוע ממנו כלום בדין, ממילא עדיין חשוב של הישראל, ורק במכירי כהונה שאינו יכול לחזור בו ממילא בטל זכות הבעלים ושוב לא הוה שלהם, ולכך זוכה בזה הכהן.

ומה שהקשו האחרונים הא רב ס"ל דמתנה מועטת יכול לחזור בו, נראה לתרץ דכל מחלוקת רב ור"י אי במתנה מועטת יכול לחזור בו או לא, הוא רק משום דר"י ס"ל דבמתנה מועטת סמכא דעתיה ולכך אינו יכול לחזור בו, ורב סבר דאף במתנה מועטת לא סמכא דעתיה ולכך יכול לחזור בו, ולכך במתנה מרובה אף דאסור לחזור בו מ"מ סובר ר"י דכיון דלא סמכא דעתיה יכול לחזור בו, הרי שעיקר הדבר תלוי אי סמכא דעתיה או לא. ולכך נראה דבמכירי כהונה ודאי סמכא דעתיה שהרי יודע ורגיל ליתן להם את מתנותיו, לכן בזה לכו"ע אינו יכול לחזור בו.

צוף הוצאה לאור – נתן פלדמן
הופיע ויצא לאור בהוצאת צוף
שו"ת גנזי חזון אי"ש
חלק ב'
******
אמונה שלימה
פנינים לשולחן שבת

הרה"ג ירחמיאל קראם

'מתנות כהונה'

פרשת קורח ועדתו וסופם המר של המערערים על הכהונה, הטיל פחד נורא על בני ישראל. ההבדל בינם לבין הכוהנים המתיר רק לכוהנים לעבוד בבית המקדש מפחיד אותם. הם באים אל משה רבנו ואומרים: אנחנו לא יכולים לעמוד בדרישה הזו שלא להיכנס לתוך אוהל מועד. 'הן גועונו אבדנו כולנו אבדנו'. 'אין אנחנו יכולים להיות זהירין בכך' 'האם תמנו לגוע' האם כתוצאה מאיסור זה 'הופקרנו לגוע' ונגזרה עלינו ח"ו מיתה.

מייד אחר כך אומר הקב"ה למשה לצוות את אהרן ולהזהירו 'על תקנת ישראל שלא יכנסו למקדש'. התורה מטילה את האחריות הזו על אהרון, על בניו ובית אביו ועל אחיו הכוהנים. הם מופקדים על שמירת משמרת הקודש שלא יכנסו אליו זרים. הם צריכים למנות מתוכם ממונים על שמירת השערים וגזברין ואמרכלין 'שמפתחות העזרה מסורות להם' ולשמור שזרים לא יכנסו פנימה.

האחריות שהוטלה עליהם אינה רק לשמור שזר לא יכנס לקודש, היא מחייבת גם בנשיאה בעונש המגיע על כניסת מי שאינו ראוי לכך למקדש. אתם 'תשאו את עוון המקדש' 'עליכם אני מטיל עונש הזרים' אלו 'שיחטאו בעסקי הדברים המקודשים המסורים לכם, הוא האוהל והארון והשולחן וכלי הקודש'.

מייד בסמוך לכך, נכתבת פרשת מתנות כהונה, כ"ד המתנות שנתן הקב"ה בשמחה לשבט הכהונה. 'משל למלך שנתן שדה לאוהבו, ולא כתב ולא חתם ולא העלה בערכאין. בא אחד וערער על השדה, אמר לו המלך כל מי שירצה יבוא ויערער לנגדך, הריני כותב וחותם לך ומעלה לך בערכאין. אף כאן, לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה בא הכתוב ונתן לו כ"ד מתנות כהונה בברית מלח לעולם'.

גם על המתנות האלו מצטווים אהרן ושבט הכוהנים לשמור: 'הנה נתתי לך את משמרת תרומותי לכל קדשי בני ישראל'. המתנות האלו שקבלתם מחייבות אתכם בשמירה. הם נקראים 'משמרת תרומותי' מפני 'שאתה צריך לשומרן בטהרה'.

שונה שמירה זו על מתנות הכהונה מהשמירה על המקדש. זו אינה שמירה היקפית, חיצונית, מפני אנשים אחרים שלא יתקרבו, שזר לא יקרב אל הקודש. החובה עליה נצטוו קודם לכן. במתנות כהונה זו חובת שמירה פנימית, עצמית. הכוהנים צריכים לשמור על עצמם 'שלא תטמאו את התרומה בידיים'. בעצם הקב"ה אומר להם אתם מקבלים מתנה והיא מטילה עליכם חובות איך להתנהג איתה, 'ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי'. זו מתנה שמחייבת שמירה.

וכל כך למה, מפני שבאמת, זה נכון, שבבסיס הציווי לעם ישראל לתת לכוהנים כ"ד מתנות כהונה, עומדת הדאגה לקיומו החומרי של שבט משרתי המקדש שיתמסרו כליל לעבודתם ולא יוטרדו מבעיות פרנסה. כמו שכותב ה'חינוך': 'משרשי המצווה לפי ששבט לוי בחר השי"ת בתוך אחיו לעבודתו תמיד במקדשו. על כן היה מחסדו עליהם לתת להם מחייתם דרך כבוד'.

אבל באמת יש בעניין של מתנות כהונה גם מטרות וייעודים נוספים. נתינת מתנות לכנים אינה רק נתינה לכהן, היא למעשה דרך של נתינה לקב"ה בכבודו ובעצמו. שהרי התורה עצמה קוראת לזה נתינה לד'. כבתוב בפרשה: 'ראשית אשר יתנו לד' לך נתתים' ועוד כתוב בפרשה: 'בכורי כל אשר בארצם אשר יביאו לד' לך יהיה'. בעצם אתם נותנים את המתנות לד', אתם מביאים את המתנות לד'. ואילו הכוהנים הם 'משולחן גבוה זכו'. הקב"ה מעביר ונותן להם את מה שקיבל. כמו שאומרת הגמ' 'קנאו השם ונתנו לכהן'.

חלק נכבד מכ"ד מתנות כהונה ניתנות מהקרבנות שמביאים בני ישראל להשם. ועל זה נאמרה ההלכה: 'כוהנים אוכלים ובעלים מתכפרים'. אכילת הכוהנים את המתנות שקבלו היא חלק מעבודת הקרבן, ממעשה הכפרה של מביא הקרבן.

לכן נצטוו הכוהנים להתנהג עם המתנות בקדושה גם אחרי שקבלו אותם. כי במעשה הנתינה עדיין לא הסתיים העניין. לכן מוטלת עליהם חובת שמירה שנלמדת מהפסוק 'משמרת תרומותי' שלא תטמאו אותם. כי המתנות האלו עדיין נקראות 'תרומותי', כי גם כאשר תאכלו אותם זה יהיה אכילה משולחן גבוה.

עוד עניין נכבד יש במתנות כהונה, המדרש אומר" 'יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית', אתה נותן לעני פרוטה, נותן לו פת לחם. החיית אותו לשעה זו, אבל העני שמקבל ממך את פת הלחם מזכה אותך במצווה. בדבר שיש לו משמעות נצחית, בעולם הזה ובעולם הבא. איך אפשר בכלל להשוות את מה שעשית אתה בנתינת הפרוטה לעני למה שהעני זיכה אותך בו.

בין מתנות כהונה נמצאת גם מצוות הפרשת חלה, כאשר אתה לש עיסה לאפות לך פת לחם, אתה חייב להפריש חלה לכהן. להוריד משהו מהעיסה ולתת לכהן. על זה אומר הנביא ביחזקאל: 'כל בכורי כל וכל תרומת כל מכל תרומותיכם לכוהנים יהיה וראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך'. הפרשת החלה ונתינתה לכהן תניח ברכה בביתך'.

על תרומות ומעשרות נאמר: 'עשר בשביל שתתעשר'. תפריש תרומות ומעשרות תזכה להיות עשיר. אבל כדי להפריש תרומות ומעשרות אני צריך שיהיה לי שדה שאגדל בו פרי ברכה ואז אתחייב בתרומות ומעשרות. כדי שאתן יותר מעשרה אחוז ממה שגידלתי ללוי ולכהן אני צריך שתהיה לי תוצרת. ואז אם אעשה כן אוכל לזכות בברכה ויש לי סיכוי ותקווה להתעשר. אך מה יעשה מי שאין לו שדות וכרמים, איך הוא יביא ברכה לביתו. ומה יעשו ישראל עד שיכנסו לארץ, יכבשו ויחלקו. עד אז מניין תהיה להם ברכה.

לשם כך כללה תורה בתוך כ"ד מתנות כהונה את הפרשת חלה שהתחייבו בה מייד בכניסתם לארץ עוד קודם כיבוש וחלוקה ויש דעות שאף בחו"ל חייבים בחלה. מתנת כהונה זו ניתנת מהמזון הבסיסי שיש לכל אחד, גם לעני שבישראל שקנה קמח בשוק והולך לאפות לעצמו פת. גם הוא מצטווה במתנות כהונה כדי שגם הוא יזכה להביא ברכה אל ביתו. כדי שגם לו תהיה האפשרות לזכות בתמורה הגדולה המובטחת לנותני מתנות כהונה.

למדנו אם כן כי בנתינת מתנות כהונה אנו מתקשרים לבורא עולם ולשבט משרתיו, ויותר ממה שיש כאן נתינה לכהן יש כאן הבאת ברכה אל ביתנו. הנתינה לכהן, כותב הרמב"ם היא: 'מפני שהובדל לעבוד את השם לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים'. אם ניתן לכוהנים מתנות כהונה נזכה להתקשר אליהם, ללמוד ולקבל מהמעלות הגדולות שיש בהם.

הנתינה הזו שמביאה ברכה, כותב הרמב"ם, אינה רק לשבט לוי לכוהנים. וכך כותב הרמב"ם: 'ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני השם לשרתו ולעובדו לדעה את השם ... הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה השם חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכוהנים ללווים הרי דוד ע"ה אומר השם מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי'.

בן תורה הפורש מהבלי העולם הזה וזוכה להבדל ולעמוד לפני השם הקב"ה הוא 'חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים'. הקב"ה 'מספיק לו כמו שזכה לכוהנים ללווים'. אותם המעלות שיש לנותן מתנות כהונה יש למי שמחזיק ותומך בבן תורה שיוכל לקיים 'שבתי בבית השם'.

אשר על כן אמרו חז"ל: 'כל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו הקריב ביכורים'. את מעלותיה של אותה התקשרות לכהן במתנות כהונה אנו יכולים לזכות גם בהתקשרות לגדולי ישראל להיות מחוברים לרבותינו גדולי התורה. באמונת חכמים ובהתאבקות בעפר רגליהם.

כיום, כשבעוונותינו חרב ביהמ"ק ואין לנו לא כהן ולא נביא, נותרה לנו מצוות החזקת תורה. יש לנו את ההבטחה 'עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר' אנו יכולים להתקשר לקב"ה וללומדי תורתו. 'ואתם הדבקים בד' א' חיים כולכם היום'.

עורך הרב הלל מן

החקפדה היתירה בהפרשת תרו"מ

עובדה זו סיפר אחד מגאוני התורה. במשך כל ימי חייו של הגאון רבי מרדכי לייב מן זצ"ל הוא נזהר שלא לאכול תפוחים, בני המשפחה שהבחינו בכך סברו כי לבטח מאכל זה אינו ערב לחיכו, והקפדתו שלא לאכול זאת עוררה השתאות, שכן לעתים אפילו אם היה מעט תפוח בליפתן פירות גדול לא ניאות הגר"מ לאכול מאותו סלט, והוא תמיד בפשטותו האופיינית הביע אי הסכמתו לאכול מאכל זה.

רק לאחר סילוקו לשמי רום, נפתרה התעלומה, אותו גאון סיפר כי לפני שנים לא רבות סיפר לו באקראי הגר"מ את המעשה הבא:

היה זה לפני עשרות שנים כשר' מרדכי עלה לארץ הקודש בגפו, בהותירו מאחוריו את הוריו ובני משפחתו הרבים שגורלם היה לוט בערפל בצל המלחמה הקשה ששררה באירופה ובקרבת עיירת הולדתו בבריינסק, עם הגיעו נכנס ר' מרדכי ללמוד בהיכל הישיבה בלומז'ה שם שקד על תלמודו.

באחד הימים יצא ר' מרדכי מחוץ לכותלי הישיבה והביט בפליאה על הפרדסים המורקים שפיארו את פתח תקוה של אותם ימים, והוא התקרב לראות שבחה של ארץ ישראל מהי, עם התקרבו לפרדס הבחין ר' מרדכי בעצי תפוזים כשמכל פינה הזדקו התפוזים העסיסיים, ור' מרדכי שלא הכיר פרי זה כלל בשל הקושי הרב להשיגו במדינות אירופה שם התגורר עד הגיעו ארצה, התפעל עמוקות מהדר הפרי ומעסיסותו המרשימה.

משהבחין רבי מרדכי באחד הפירות שמט ליפול, החליט לנוטלו ולטעום מאותו פרי שעבורו היא בריאה חדשה לשבח פירות הארץ, וכך עשה.

בצאתו מן הפרדס, החלו מחשבות לעלות במוחו, הרי שנת מעשר עתה, והאיך אכלתי פרי זה בלא שאבדוק את שנת המעשרות שלו, אימתי חנט ונתחייב במעשר, ושמא עלי היה להפריש ולעשר ממנו או שמא בלערו, האיך נהגתי בפזיזות מבלי עשיית חושבים במחשבה תחילה למעשה...

המחשבות השונות לא הרפו ממנו, והקשו עליו, או אז החליט רבי מרדכי כי למרות ההיתרים הרבים שיכל למצא למעשהו זה, לא היה לו לנהוג בפזיזות ולאכול התפוז טרם בירור כל דיני מעשרותיו.

או אז קיבל על עצמו רבי מרדכי והוא נער צעיר לימים, כי לא יאכל יותר מפרי זה במשך כל ימי חייו, ואכן, מיני אז הקפיד רבי מרדכי הקפדה יתירה שלא להכניס מאכל זה לפיו, וזאת למרות שהיה פרי שמאד אהב ושמח בו, למותר לציין כי בני משפחתו והמוני תלמידיו ומכריו אף לא ידעו זאת.

פוטו סטודיו
גל פז- רשת למוסיקה ירושלים-ב"ב-חיפה
פוטו ציון צילום אירועים, מצלמות וסטודיו
אחים הקר רשת בשר למהדרין
• בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכטו"ס •
צבי ורצברגר בית האנרגיה
המנעולן הנאמן זאב הורביץ דלתות פלדה ומפתחות
לעילוי נשמת
רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתר זר